

Світлана БАЙНЯШОВА
аспірантка
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми та її зв'язки із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному світі освітня сфера активно реформується: зміна підходів, зміна методів, удосконалення засобів навчання, популяризація онлайн формату навчання, використання цифрових засобів. Тому освітня програма НУШ та чинні шкільних програм з української мови вибудовують тепер стратегії щодо формування інформаційної грамотності, як однієї із важливих складових інформаційно-комунікаційної компетентності. Відповідно виникає потреба в пошуку та залученню нових засобів навчання учнівської мови та залучення цифрової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зробивши аналіз наукових праць (Л. Найдьонова, Г. Онкович, О. Семенов) у своїх доробках дослідники цікавляться проблемою формування інформаційної грамотності в здобувачів освіти. Однак щодо аспекту формування інформаційної грамотності в учнівської молоді на уроках української мови з використанням закордонного досвіду цифрової освіти мало. Про стан розвитку цифрової освіти пише (К. Краус, Л. Ляхоцька, І. Малицька). Стандарти цифровізації на різних освітніх рівнях актуалізували у своїх дослідженнях БабаєвВ., СтадникГ., МомотТ. [8] (сегмент вищої школи), МорзеН., КучеровськаВ., Смирнова-Трибульська Є. [9] (кластер середньої освіти). Тому необхідно дослідити особливості цифрової освіти та як можна застосовувати на уроках з мови, щоб формувати інформаційно-грамотну особистість.

Мета □ на базі наукових досліджень охарактеризувати особливості цифрової освіти та як його можна застосовувати на уроках української мови аби формувати інформаційну грамотність в учнівській в процесі навчання української мови.

Насамперед інформаційну грамотність розуміємо як здатність мовної особистості визначати й формулювати інформаційні потреби; шукати й отримувати інформацію; критично сприймати інформацію на основі розрізнення фактів і суджень, достовірних відомостей і фейків, маніпуляцій; оцінювати й систематизувати інформацію на основі роботи з медіатекстом, із соціальними мережами; виявляти й уникати мову ворожнечі; обробляти інформацію з використанням засобів ІКТ; використовувати, передавати, створювати й поширювати інформацію з дотриманням етичних норм, принципів академічної доброчесності [1, с. 14]. До основних показників інформаційної грамотності відносимо такі: уміння ефективно шукати інформацію (зокрема, і в електронних медіаджерелах), працювати з джерелами та першоджерелами, розуміння авторського права, уміння вирізняти плагіат, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи. Тому тепер для вчителя на уроці української мови постає нове завдання: розвивати інформаційну грамотність учнівської молоді. Сучасним старшокласникам недостатньо просто певної кількості знань, набагато важливіше навчити орієнтуватись у потоці інформації, систематизувати та вибирати лише необхідне.

Варто зауважити, цифрові технології (блокчейн, хмарні технології, мобільний зв'язок, штучний інтелект, ІКТ, робототехніка, концепція розумного міста тощо) стали невід'ємною частиною життя. К. Краус як поняття цифрову освіту розуміє так «освіта функціонує за рахунок цифрових технологій, тобто транзакцій, які реалізуються шляхом використання Інтернету» [4, с. 50]

Тож цифрова освіта – це надання знань та навичок старшокласникам щодо вільного, безпечного та поміркованого користування цифровими технологіями. Онлайн-підручники та книги, мережа Інтернет, різні соціальні мережі, сервіси

спілкування онлайн (Zoom, Skype, Google meet), онлайн-навчання (Prometeus, Дія.Освіта), електронні підписки, комп'ютерні ігри, технологія блокчейну, смарт-технології, чат GPT тощо – це все цифрові технології. Завдяки незліченній кількості додатків, які заохочують до угод, обмінів або масових закупівель за допомогою спільних технологій, відкриття даних створюють інформаційні потоки між вчителями та старшокласниками, які можуть допомогти поживавити навчальний процес і перетворити моделі цифрової освіти в реальність. Модель цифрової освіти визначається інформаційно-комп'ютерними технологіями, програмним забезпеченням та комп'ютерними програмами [2, с. 224].

Однак, цифрові технології створюють різні інформаційні загрози (ІПСО, смішинг, вішинг тощо). Тож для недосвідченого користувача це тотальна небезпека та шанс опинитися під впливом як психологічним, так і під емоційним. Для сучасного майбутнього українського громадянина дуже важливо володіти навичками цифрової грамотності, щоб протистояти будь-яким інформаційним загрозам та мінімізувати їх вплив. Зміни в галузі освіти вимагають, відповідно, зміни цінностей, де особистість розташована у центрі. Технологія повинна керуватися людською точкою зору, а не навпаки, допомагаючи таким чином заохочувати позитивну діяльність, яка за своєю суттю орієнтована на людину. Надзвичайно важливо, щоб розкриття потужності інновацій було зосереджено на вирішенні проблем за допомогою нових економічних можливостей, особливо створення якісних робочих місць. Соціальні медіа, інтерактивні платформи, ціннісні пріоритети, які сприяють підвищенню якості освіти та задоволенню потреб людини. Важливо не лише сформувавши нову модель освіти, а й сформувавши «розумного» суб'єкта в освітньому процесі [3].

Цифрова освіта в межах базової загальної освіти передбачає «формування та розвитку основних компетенцій в галузі використання інформаційних та комунікаційних технологій; мотивувати на активне використання словників та інших пошукових систем». Як один з інструментів реалізації такої цілі є «доступ

до бібліотек та інформаційних ресурсів в Інтернеті, навчальними посібниками та літератури, медіаджерел на електронних носіях, методичних матеріалів, аудіо та відеоінформація, матеріали для творчості, досліджень і розробок, а також торішнім проектам учнів» [5, с. 25].

Цифрова освіти та навчання реалізуються через справедливий доступ, інклюзію та якість освіти. Основним принципом є посилення діалогу та співпраці між усіма зацікавленими сторонами (педагогами, приватним сектором, науковцями, місцевими органами влади та державними установами, батьками, громадянами суспільства та, перш за все, самими учнями). У той же час лідерство в цифровій освіті відіграє важливу роль у вирішенні того, як і де цифрові технології можуть покращити освіту, забезпечуючи достатні ресурси та інвестиції, а також розширюючи можливості вчителів, дотримуючись найкращих практик і підтримуючи відповідні організаційні зміни та культуру цінностей.

Отже, враховуючи сучасні історичні умови, розуміємо, що цифрова освіта є необхідністю, котра задана соціальною системою. Тож цифрові навички є фундаментальними, а всі громадяни повинні мати уявлення на різних рівнях розуміння цифрової компетентності. Цифрова компетентність дозволяє аналізувати моделі розвитку цифрового суспільства та передбачає: інформаційну грамотність та вміння працювати з даними; створення сучасного цифрового контенту; безпеку в широкому сенсі – для персональних даних, здоров'я людини, захист навколишнього середовища; визначення та визначення виховних цілей освітнього процесу. Для створення ефективного освітнього середовища в українській освіті важливо застосовувати інноваційних та цифрових технологій. Адже використання технологій буде підвищувати рівня засвоєння знань, розвитку творчих здібностей старшокласників, застосуванню теоретичних знань на практиці та їх готовності до самостійного мислення, що є дуже важливим на уроках української мови. Проте не слід забувати, що використання інноваційних технологій несе в собі нові ризики для суспільства. Безумовно, необхідно враховувати їх специфіку, представлену

науковим аналізом та досвідом практичної трансформації сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Байняшова С. Контент-аналіз поняття «інформаційна грамотність» *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки: науковий журнал Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка.* Житомир, 2023. Вип. 3 (114). С.5-15.
2. Воронкова В.Г., Андрюкайтене Р. Європейський вектор модернізації цифрової освіти в умовах подолання пандемії COVID-19. Європейський вектор модернізації інженерної та економіко-управлінської освіти в умовах сталого розвитку промислового регіону : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний навчально-науковий інститут, 2021. С. 223–226.
3. Діамандіс П., Котлер С. Майбутнє ближче, ніж здається. Як технології змінюють бізнес, промисловість і наше життя / пер. з англ. Дмитро Кожедуб. Київ : Лабораторія, 2021. 320 с.
4. Краус К. М. Імперативи формування цифрової освіти в Україні. *Управління соціально-економічними трансформаціями у сучасному місті*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2018. Київ. С. 49-51.
5. Нікітенко В.О. Креативний клас як чинник удосконалення людського капіталу у контексті розвитку смарт-освіти. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University* 2021. №7. Р. 22-30. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/234338/233023> (дата звернення: 11.04.2024).